

KARIP GYULA

Helytörténeti gyűjtemény Pestszentimrén

A Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény 2000-től számítja létrejöttét. A gyűjtemény létrehozását egy családtörténeti munka indította el, melynek során úgy éreztem, hogy a sok összegyűlt adat magát az „embert” fedi el, pedig végső soron az egykor itt élt emberek, mindennapjaik, bánataik, örömeik érdekeltek volna igazán. Azt szerettem volna tudni, hogyan éltek egykor, milyenek voltak házaik, ruházatuk, használati tárgyaik...

A gyűjtésre került anyag oly’ gyorsan szaporodott, hogy hamarosan el kellett gondolkodnom azon, mely témakörök azok, melyeket gyűjteni kívánok a továbbiakban. Ekkor döntöttem a három meghatározó gyűjtőkörrel, és adtam a mai napig meglévő nevet a gyűjteménynek.

Hogy ez azután a későbbiekben mekkora gond forrása lett, arról ekkor még sejtelmem sem volt! Például a posta nem adta át nekem a gyűjtemény nevére érkező küldeményeket, mondván: igazoljam cégbírórsági bejegyzéssel, hogy én vagyok ennek a gyűjteménynek a tulajdonosa, akkor majd megkaphatom ezeket a leveleket. Csak érdekességként említem meg, hogy többek közt a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv sietett segítségemre, hisz a posta jogi osztály a más egyéb igazolások, nyilatkozatok mellett azokat az információkat is elfogadta, figyelembe vette, melyek a gyűjteményről az emlékkönyvben megjelentek.

Úgy tűnik számomra, hogy a jogalkotó a rendszerváltást követően megfeledezett a gomba módon szaporodó – magánkezdeményezésű – helytörténeti gyűjteményekről. Hiszen a civil szervezetek közé a legkülönbélebb profilú – tagsággal rendelkező – szervezetek beférnek, de egy magánkezdeményezésű, a kulturális javak gyűjtését, feldolgozását, megóvását, bemutatását szolgáló gyűjtemény nem!

A terepen végzett gyűjtőmunka során máshonnan pótolhatatlan ismeretekre tettem szert. Meg kellett tanulnom, hogy az idős emberek érzékenysége – koruk előre haladtával – egyre nő. Nem szabad tőlük mindent kérni, mert az túl sok! Akkor ezek az emberek úgy érzik, hogy a „gyökereiket” is kitépi a gyűjtő. Ám ha mindig csak néhány darabot, dokumentumot, fotót kérünk el tőlük, van idejük „elbúcsúzni” múltjuktól, emlékeiktől.

Meg kellett tanulnom, hogy az idős ember roppant nehezen éli meg azt, hogy ha már mindenét odaadta, mi vele szembe találkozáskor sietve átvágunk az utca túloldalára, hisz tőle már semmire nem számíthatunk, tehát időnket sem akarjuk rápazarolni.

Mindezen tapasztalatok birtokában, az emberismeret folyamatos fejlesztésével azután oly’ mértékben gyarapodott a gyűjtemény, hogy ma már egyre nagyobb nehézséget okoz annak bemutatása családi házunk padlásán.

Emiatt azután egyre inkább előtérbe kerültek a kiállítások. Ezek között volt olyan, melyet az önkormányzat aulájában, másokat a Pestszentimrei Községi házban, vagy a XVII. kerületi községi házban sikerült lebonyolítani.

A Budapesti Tavasz Fesztivál mellékrendezvényként D. Udvary Ildikó a Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériájában rendezett kiállítást a gyűjteményből.

A néprajzos anyagban egy szegény család 1920-as évekből származó komplett konyhája, egy kispolgári család konyhája az 1930-as évekből, valamint egy kispolgári család hálószoba részlete található meg. Itt kaptak helyet a gyűjtemény háziszóttos darabjai, illetve hímzett textíliái, valamint a korabeli ruházati darabok. Ebben az egységben található az üvegyűjtemény, valamint a ház körüli és mezőgazdasági munkák eszközei. Ez utóbbiak közül pl. a kenderfeldolgozás eszközeit a héheltől a szövőszékig, a kenyérsütés eszközeit a kovászos illetve dagasztó fateknőtől a sütőlapátig ismerhetik meg a látogatók, de megtudhatják azt is, mi volt a vászonfazék illetve a kupujkó.

Az üvegyűjtemény darabjai közül kiemelném a „Warhanek Co.” üvegeket, melyek közül az elsőn még császári és magyar címer látható, a másodikon már csak a magyar címer, míg a harmadik, szinte teljesen dísztelen üvegen a felirat azt tudatja, hogy 1938-ban volt 80 éves a

gyár. Ezeket az üvegeket látva mondta dr. Sáfrány Zsuzsanna, a Néprajzi Múzeum főmuzeológusa, hogy ezek bizony megállnák a helyüket a Néprajzi Múzeum üveggyűjteményében is. Kedvenc darabjaim a címkéjüket mind a mai napig őrző üvegek, melyekből jónéhány darab található az anyagban.

Az ipartörténeti anyag – bár hiányos – ám egy szabó, asztalos, lakatos illetve cipésműhely komplett felszereléssel látható itt. De megtalálhatók az ács, bádogos, kádár, kőműves, kovács, vízszelő, kéményseprő, szikvizes, fodrász, mészáros és böllér szerszámai, eszközei is.

A helytörténeti iratanyag igazi kuriózumokat rejt magában. A szokásos hivatalos iratok, igazolások, bírósági végzések, bizonyítványok mellett található itt fővárosi jelentőségű kortörténeti iratok, magánlevelezés vagy éppen Pestszentimre egyik temetkezési vállalkozójának pénztárkönyve, levente napló...

A gyűjtemény egyházi anyagai között a fatáblás kötésű evangélikus imakönyvtől a Heckenast nyomdából 1857-ben kikerült református imakönyvig számtalan érdekesség lelhető fel. Itt kapott például helyet az a kisméretű, fából faragott Szűzanya-szobor, mely az egyik családi ház kertjében, egy tejes ládából került elő.

A könyvészeti anyagból megemlíteném Madách Ember tragédiájának 3. tetemesen javított kiadását... Ugyanebben a gyűjteményi csoportban kaptak helyet az I. és II. világháború, valamint 1956 írásos emlékei is.

Az itt őrzött iratok közül külön is megemlíteném a Lánchíd háború utáni avatóbeszédét, melyből Budapest Főváros Levéltára információja alapján ez az egyetlen fennmaradt példány. A dokumentumot annak jelentősége miatt a fővárosi levéltár állományvédelmi osztálya restaurálta.

Minden gyűjteményt elérhet a végzet, hogy fő profilja mellett az idők során a gyűjteménybe kerül olyan anyag, mely az eredeti fő gyűjtőkörbe nem fér be. Így jártam ezzel én is, hisz az elmúlt években több hullámban (Lévy) Lénárd Róbert grafikus, rézkarcoló művész – a századelőn élt és alkotott – teljes életművét felölelő, mintegy 400 grafikai lap, rézkarc, illetve jelentős számú '56-os emlék és érdemjel került be a Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjteménybe. Természetesen ezek is megmaradtak a gyűjtemény részének.

Azt hiszem, egy helytörténeti gyűjtemény deklarált célja kell, hogy legyen a bekerülő anyag feldolgozása.

A vonatkozó helytörténeti anyag feldolgozásának eredményeként eddig elkészült Pestszentimre '56-os története. A területen összegyűjtött receptek képezik a „Kisült-e már a kalácsom?” című néprajzos szakácskönyv alapját. A folyamatos feldolgozás hatására egyre bővül az 56-os emlék és érdemjelek Magyarországról és a nagyvilágból kiadványtervezete.

Részben utódaink munkáját megkönnyítendő a Városunk–Budapesti Honismereti Híradó, Peremváros, Pestimrei Napló, Helyi Hírek, Pestszentimrei Krónika című helyi lapoknak elkészítettem a sajtórepertóriumát.

Végül, de nem utolsó sorban, engedjék meg nekem, hogy a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv hasábjait felhasználva köszönetet mondjak a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Társadalmi Kapcsolatok Igazgatósága, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest Főváros Levéltára, a Budapesti Honismereti Társaság és a XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény munkatársainak azért, amiért a Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény munkáját annak megalakulása óta folyamatosan segítik.

A gyűjtemény '56-os kitüntetései a Budapesti Históriak előadásán
(Budapesti Honismereti Társaság)